

БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

COMBAT HORTING AND ACTIVITIES OF UKRAINIAN LAW ENFORCEMENT AUTHORITIES

ІРПІНЬ – 2021

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ, ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ
КАФЕДРА СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ТА ОРГАНІЗАЦІЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

***МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ***
**БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ**

**04–05 січня 2021 року
м. Ірпінь**

*Рекомендовано до друку Науково-методичною колегією
Національної федерації бойового хортингу України
(протокол від 09.01.2021 № 8).*

Науковий керівник конференції

Пашко П. В. – ректор Університету державної фіскальної служби України, доктор економічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України.

Організаційний комітет конференції

Голова оргкомітету:

Чмелюк В. В. – кандидат юридичних наук, проректор з питань підготовки кадрів податкової міліції – начальник Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України, полковник податкової міліції, учасник бойових дій.

Голова науково-методичної ради оргкомітету:

Єрмоєнко Е. А. – професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету ДФС України, кандидат педагогічних наук, президент Національної федерації бойового хортингу України, Заслужений працівник фізичної культури і спорту України, Заслужений тренер України, майстер спорту України міжнародного класу, майор десантно-штурмових військ ЗС України, учасник бойових дій.

Заступники голови оргкомітету:

Грищук В. Л. – кандидат юридичних наук, начальник кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки, підполковник податкової міліції, учасник бойових дій;

Бухтіяров О. А. – кандидат юридичних наук, заступник начальника кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки, учасник бойових дій.

Члени оргкомітету:

Параниця С. П. – кандидат юридичних наук, професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки, учасник бойових дій;

Антоненко С. А. – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Університету ДФС України;

Бадьора С. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Університету ДФС України;

Гарбовський Л. А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Університету ДФС України.

Є80 Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – 1738 с.

Збірник містить наукові роботи учасників конференції, дослідження з педагогіки, психології, філософії, історії, теорії і методики викладання бойового хортингу, проведені відповідно до угоди про співпрацю між Національною федерацією бойового хортингу України та Університетом державної фіскальної служби України. Матеріали представляють узагальнені результати досліджень у напрямі теоретичних та практичних аспектів удосконалення професійних компетентностей фахівців бойового хортингу у системі правоохоронних органів України.

Матеріали подаються мовою оригіналу. За достовірність фактів, статистичних та інших даних, точність формулювань і висновки несуть відповідальність автори матеріалів.

ЗМІСТ

Єрмоєнко Е. А. Гармонійний розвиток дитини як мета бойового хортингу	10
Кукушкін К. М., Єрмоєнко Е. А., Самоха І. М. Військово-патріотичне виховання та спортивно-прикладна підготовка учнів засобами бойового хортингу	29
Єрмоєнко Е. А. Моральний розвиток особистості спортсмена у системі бойового хортингу	44
Зверєв А. В., Єрмоєнко Е. А., Вехтєв В. В. Оптимальна рухова діяльність спортсменів різного віку на оздоровчих заняттях з бойового хортингу	62
Єрмоєнко Е. А. Гуманітарна значимість фізичної культури спортсменів бойового хортингу	79
Вехтєв В. В., Єрмоєнко Е. А., Кукушкін К. М. Прожиття військової служби учнями бойового хортингу за вимогами законодавства України	99
Карасевич С. А., Єрмоєнко Е. А., Бабурнич С. А. Формування у юного спортсмена бойового хортингу культури здорового та безпечного життя	116
Єрмоєнко Е. А. Виконання військового обов'язку в запасі спортсменами бойового хортингу, які пройшли військову службу	133
Єрмоєнко Е. А. Забезпечення духовних потреб юного спортсмена бойового хортингу в процесі сімейного виховання	148
Сандул Є. С., Єрмоєнко Е. А., Карасевич С. А. Бойовий хортинг: функції та особистісні здібності тренера-викладача	167
Самоха Д. М., Єрмоєнко Е. А., Кіблицький Р. В. Педагогічні підходи у формуванні особистісних якостей під час військово-патріотичної роботи зі спортсменами бойового хортингу	187
Сазонова Т. В., Єрмоєнко Е. А., Каменюка О. В. Особливості військово-патріотичного виховання юних спортсменів бойового хортингу у закладах загальної середньої освіти	203
Самоха І. М., Єрмоєнко Е. А., Кіблицький Р. В. Бойовий хортинг у забезпеченні фізичного і духовного розвитку особистості	222
Карасевич С. А., Єрмоєнко Е. А., Близнюк О. В. Планування уроку з військово-патріотичного виховання школярів за методикою бойового хортингу	241
Сокол Є. М., Єрмоєнко Е. А., Гречаний О. М. Класифікація захватів технічного розділу системи бойового хортингу	260
Єрмоєнко Е. А. Класифікація вольових якостей спортсмена бойового хортингу	280

ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ БОЙОВОГО ХОРТИНГУ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

САЗОНОВА Тетяна Віталіївна

*віце-президент Луганської обласної федерації бойового хортингу,
заступник офіційного представника Національної федерації бойового хортингу України
в Луганській області, неодноразова чемпіонка України та володарка Кубка України,
суддя національної категорії, майстер спорту України з хортингу;*

СРЬОМЕНКО Едуард Анатолійович

*професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Факультету
підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Університету ДФС України, кандидат педагогічних наук, президент Національної федерації
бойового хортингу України, Заслужений працівник фізичної культури і спорту України,
Заслужений тренер України, майстер спорту України міжнародного класу,
майор десантно-штурмових військ Збройних Сил України, учасник бойових дій;*

КАМЕНЮКА Олександр Віталійович

*віце-президент Національної федерації бойового хортингу по східному регіону України,
президент Луганської обласної федерації бойового хортингу,
офіційний представник Національної федерації бойового хортингу України
в Луганській області, голова Лисичанського клубу бойового хортингу в Луганській області,
суддя міжнародної категорії, майстер спорту України з хортингу.*

Анотація. У даній науковій статті охарактеризовано особливості військово-патріотичного виховання юних спортсменів бойового хортингу у закладах загальної середньої освіти, педагогічні підходи у формуванні особистісних якостей під час військово-патріотичної роботи зі спортсменами бойового хортингу, визначено особливості патріотичного світогляду учнів спортивних секцій та гуртків бойового хортингу закладів освіти, системи національно-патріотичних цінностей бойового хортингу для тренування школярів і студентів, чинники науково-інноваційного підходу до змісту, форм і методів проведення заходів з військово-патріотичного виховання та освоєння спортивно-прикладних цінностей бойового хортингу школярами і студентами, які займаються у спортивних секціях закладів освіти. Дослідження проводилося для аналізу методик підвищення загальнофізичної підготовки, військово-патріотичного виховання та основ патріотизму школярів і студентів, розкрито методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу з бойового хортингу в закладах вищої освіти та військово-патріотичного виховання молоді. Зазначено, що досвід роботи кращих шкіл показує, що військово-патріотичне виховання учнів бойового хортингу в душі постійної готовності до захисту своєї України необхідно проводити систематично, цілеспрямовано і наполегливо. Курс нашої держави на створення професійної армії (перехід Збройних Сил України на контрактну основу їх комплектування) передбачає зменшення кількості юнаків, котрі будуть призвані до війська для проходження строкової військової служби в мирний час, і одночасно збільшення чисельності випускників закладів освіти, яких після досягнення 25-річного віку без проходження військової служби братимуть на військовий облік військовозобов'язаних і призначатимуть для комплектування військових частин у воєнний час лише з допризовною підготовкою. У зв'язку з цим значно зростає роль військової підготовки спортсменів бойового хортингу у стінах закладу освіти. Набуті в закладах освіти військові звання та навички визначатимуть рівень спроможності виконання конституційного обов'язку громадянином України щодо захисту України. На сьогодні заклади освіти є єдиним центром з підготовки всіх без винятку юнаків (незалежно від того, будуть вони призвані на строкову військову службу чи ні в мирний час) до захисту України. В цій ситуації надзвичайно зростає роль предмета "Захист України" як складової військово-патріотичного виховання, спрямованої на підготовку юнаків у теоретичному, практичному, фізичному і психологічному плані до майбутньої військової діяльності.

Ключові слова: військово-патріотичне виховання, бойовий хортинг, заклади загальної середньої освіти, проходження військової служби, військово-патріотична робота, патріотичні цінності спортсменів.

Актуальність наукового дослідження. Високий патріотизм вважається найважливішим джерелом стійкості морального духу. Патріотизм – це одне з найбільш глибоких почуттів, закріплених віками і тисячоліттями відособлених вітчизн [1–11; 19–32]. Це визначення вказує на історичний розвиток соціального змісту патріотизму, спростовує ідеалістичне пояснення його сутності як расового або біологічного явища.

Глибоке розуміння, необхідності зміцнення обороноздатності країни, правильна оцінка соціальної значущості цього – найважливіша якість людини.

Якщо підходити до з'ясування сутності військово-патріотичного виховання функціонально, то воно, будучи складовою частиною виховної роботи, є систематичною, цілеспрямованою діяльністю з формування в українців високої оборонної свідомості, морально-психологічних і моральних якостей, необхідних для збройного захисту України. Одночасно це процес оволодіння військово-технічними знаннями, фізичного вдосконалення особистості.

Спираючись на наведене визначення сутності військово-патріотичного виховання, слід зазначити, що воно має свої більш-менш окреслені межі, якісну визначеність. Це дозволяє виділити його специфічні риси, цілі, завдання, напрями і засоби.

Виклад основного матеріалу. Військово-патріотичне виховання, за своїм спрямуванням щодо суспільства, виконує свою головну соціальну функцію – функцію активного, цілеспрямованого впливу людського фактора на зміцнення обороноздатності країни. По відношенню до індивіда або соціальної групи досліджувана виховна система виконує роль планомірного впливу на формування гармонійно розвиненої особистості і, головним чином, її оборонної свідомості, почуття історичної відповідальності за долю Батьківщини, постійної готовності до її збройного захисту [12].

З соціологічної точки зору, як видно, можна говорити про власне виховні функції цієї системи. До них слід віднести,

по-перше, функцію військово-політичної орієнтації і формування оборонної свідомості, в процесі здійснення якої у підростаючого покоління формуються почуття патріотизму, політичної пильності, глибоке розуміння кожною людиною своєї соціальної ролі в зміцненні обороноздатності країни та Збройних Сил, усвідомлення цієї ролі як громадянських і військового обов'язку.

По-друге, це функція формування готовності людей, особливо молоді, до ратної праці захисту своєї України, глибокого усвідомлення зростання соціальної значущості військової служби, любові до Збройних Сил, професії офіцера, прищеплення морально-психологічного імунітету до труднощів, стійкості поведінки особистості в екстремальних умовах військової діяльності.

По-третьє, слід зазначити комунікативну функцію, яка полягає в забезпеченні наступності соціального досвіду старшого покоління в сфері збройного захисту України.

І, нарешті, *по-четверте*, функція формування моральних якостей, необхідних для захисту Батьківщини, за допомогою чого створюються героїко-моральні духовні ідеали.

Всі вищеназвані функції відображають основні складові компоненти процесу виховання (політичне, трудове, моральне), їх переломлення в такій найважливішій сфері людської діяльності, як збройний захист України [13–18]. Безумовно, всі функції діалектично взаємопов'язані між собою, взаємопроникають і доповнюють одна одну. У той же час кожна з них має і свою якісну визначеність.

Зазначені функції обумовлюють і основні напрями військово-патріотичного виховання. До них можна віднести: широку пропаганду необхідності захисту України, політику Української держави, спрямованої на забезпечення високої обороноздатності країни, викриття агресивних задумів найбільш реакційних кіл; формування у юнацтва любові до Збройних Сил та військової служби, інформування широких верств населення про нові якісні зміни, що відбуваються у військовій справі, українській военній доктрині, професії офіцера тощо; виховання молодого покоління країни на бойових традиціях українського народу, армії і флоту; формування у всіх; людей високих морально-психологічних і моральних якостей,

необхідних для збройного захисту України; оволодіння військовими знаннями, вміннями і навичками; фізичне вдосконалення особистості, підготовка її до перенесення зрелих труднощів військової служби.

Таким чином, система військово-патріотичного виховання відрізняється складними, організаційними зв'язками, які знаходяться в тісній взаємодії.

Виходячи з власне виховних функцій розглянутої нами системи, можна виділити такі підсистеми:

військово-патріотичне виховання в процесі викладання суспільних дисциплін в закладах загальної середньої освіти, професійно-технічної освіти і вищої освіти;

масова військово-патріотична і військово-шефська робота;

початкова військова підготовка в закладах загальної середньої освіти, професійно-технічної освіти, трудових колективах; діяльність військових кафедр закладів вищої освіти; перепідготовка воїнів запасу;

діяльність інститутів громадянського суспільства, творчих спілок та засобів масової інформації спрямована на військово-патріотичне виховання населення.

Навіть найближчий розгляд цих підсистем говорить про функціональну відмінність їх однієї від іншої. У викладанні суспільних наук превалює, наприклад, світоглядна функція, в початковій військовій підготовці більш яскраво виражена в порівнянні з іншими функція прищеплення молоді військових знань, умінь і навичок, необхідних для збройного захисту України, зусилля інститутів громадянського суспільства та творчих спілок зосереджуються на формуванні у людей соціальної орієнтації на героїчний морально-естетичний ідеал, діяльність засобів масової інформації перш за все пов'язана з військово-політичним інформуванням.

Військово-патріотичне виховання: сутність, зміст, система. Відомо, що формування оборонної свідомості, постійної готовності до захисту Батьківщини найбільш активно відбувається в період служби молодих людей у лавах Збройних Сил України.

Тут процес військово-патріотичного виховання досягає найвищої інтенсифікації, бо на особистість впливають не тільки всі ланки виховної роботи, але і сама військова діяльність, умови, в яких вона протікає, військовий колектив.

Військово-патріотичне виховання як цілісна система активно взаємодіє із зовнішнім (по відношенню до неї) соціальним середовищем. Механізм цієї взаємодії носить складний характер, адже важко вловити спонтанні процеси, з яких складається громадська думка, можуть надати не менш сильний вплив, ніж цілеспрямована, добре налагоджена виховна система. Сприймаючи різні факти суперечливості міжнародної обстановки, люди дають їм особливу соціальну оцінку [33–47]. Наростаюча або, навпаки, знижується небезпека війни оцінюється ними в посиленому, гіпертрофованому вигляді.

У першому випадку це загрожує породженням невпевненості, занепокоєння, навіть паніки, у другому пацифістськими настроями. Ось чому система військово-патріотичного виховання повинна бути постійно націлена на зняття цього дестабілізуючого впливу.

У той же час відомі події можуть викликати підвищення військово-патріотичної активності. Так, наприклад, анексія Автономної Республіки Крим та збройна агресія Росії на сході України супроводжувалися активізацією патріотичних почуттів українців. У ці періоди збільшувався потік заяв від людей, молоді, воїнів армії і флоту до військових комісаріатів, державних та громадських органів з проханням направити їх в ці регіони. Що тут важливо для виховної практики? Взаємодіючи з навколишнім середовищем, в даному випадку виховна система повинна орієнтуватися не на довколишні цілі, а на перспективні, вирішувати не приватні, а загальні, головні завдання. На практиці це не завжди робиться. Часто позитивні процеси, які виникають, згасають, не почавши взаємодіяти з системою виховання. В інших випадках цей взаємозв'язок обривається на рівні “мобілізаційних” зусиль з боку останньої.

Таким чином, організовуючи процес військово-патріотичного виховання, дуже важливо враховувати подібні процеси, для того щоб своєчасно коригувати форми і методи впливу на формування оборонної свідомості людей.

Особливості військово-патріотичного виховання спортсменів бойового хортингу у закладах загальної середньої освіти. Досвід роботи кращих шкіл показує, що військово-патріотичне виховання учнів бойового хортингу в дусі постійної готовності до захисту своєї України необхідно проводити систематично, цілеспрямовано і наполегливо.

Курс нашої держави на створення професійної армії (перехід Збройних Сил України на контрактну основу їх комплектування) передбачає зменшення кількості юнаків, котрі будуть призвані до війська для проходження строкової військової служби в мирний час, і одночасно збільшення чисельності випускників закладів освіти, яких після досягнення 25-річного віку без проходження військової служби братимуть на військовий облік військовозобов'язаних і призначатимуть для комплектування військових частин у воєнний час лише з допризовною підготовкою.

У зв'язку з цим значно зростає роль військової підготовки спортсменів бойового хортингу у стінах закладу освіти. Набуті в закладах освіти військові звання та навички визначатимуть рівень спроможності виконання конституційного обов'язку громадянином України щодо захисту України [48–62]. На сьогодні заклади освіти є єдиним центром з підготовки всіх без винятку юнаків (незалежно від того, будуть вони призвані на строкову військову службу чи ні в мирний час) до захисту України.

В цій ситуації надзвичайно зростає роль предмета "Захист України" як складової військово-патріотичного виховання, спрямованої на підготовку юнаків у теоретичному, практичному, фізичному і психологічному плані до майбутньої військової діяльності.

З огляду на ці обставини в кожному закладі освіти планується військово-патріотичне виховання молоді як окремий розділ річного плану роботи. Виходячи із вищенаведеного, хотілося б дати в цьому дослідженні концептуальні основи щодо організації військово-патріотичного виховання.

Завданнями військово-патріотичного виховання молоді засобами бойового хортингу є:

формування почуття патріотизму, любові до свого народу, його історії, культурних та історичних цінностей;

виховання громадянських почуттів і свідомості, поваги до Конституції та інших законів України, соціальної активності і відповідальності за доручені державні та громадські справи;

формування здібностей до аналізу зовнішнього та внутріполітичного становища, вміння на цій основі самостійно адекватно оцінювати події, що відбуваються у державі і світі, свою роль та місце в цих подіях;

створення нормативно-правової бази та комплексу заходів щодо виховання патріотичних почуттів і свідомості громадян України;

формування прагнення до оволодіння військовими знаннями, відповідного рівня фізичної підготовки та витривалості;

підвищення престижу військової служби, військова професійна орієнтація молоді, формування і розвиток мотивації, спрямованої на підготовку до захисту Української держави і служби у Збройних силах України та інших військових формуваннях, здійснення конкурсного відбору кандидатів для вступу у військові заклади вищої освіти і проходження військової служби за контрактом;

створення системи військово-патріотичного виховання.

Військово-патріотичне виховання школярів, які займаються бойовим хортингом, здійснюється за такими напрямками:

державний – базується на забезпеченні державою системи військово-патріотичного виховання;

соціальний – ґрунтується на вивченні норм моралі, їх дотриманні, орієнтований на усвідомлення пріоритету загальнолюдських цінностей та інтересів, виховання шанобливого ставлення до культури, історії, мови, звичаїв і традицій українського народу;

військовий – передбачає вивчення військової історії України, переможних битв українського війська, основних зразків техніки й озброєння Збройних Сил України, набуття

початкових навичок користування ними, підвищення фізичної загартованості в інтересах підготовки до захисту України;

психолого-педагогічний – ґрунтується на вивченні психологічних особливостей молоді, їх урахуванні у процесі підготовки юнаків до військової служби, проведенні методичної роботи з узагальнення та поширення кращого досвіду військово-патріотичного виховання, вдосконаленні форм і напрямів цієї діяльності;

правовий – передбачає формування глибоких правових знань, прищеплення високої правової культури.

Методами військово-патріотичного виховання молоді є:

переконання – формування впевненості в суспільній корисності діяльності з підготовки до захисту України;

стимулювання – реалізується в різноманітних формах заохочення та змагання;

особистий приклад – діяльність вихователя, який має бути взірцем для молоді, має забезпечувати педагогічні вимоги, вміє давати доручення і перевіряти їх виконання;

самопідготовка – процес активного формування і самовдосконалення молодої людини, виховання почуття патріотизму, яке реалізується шляхом самозобов'язання, самостійного навчання та самоконтролю.

Військово-патріотичне виховання здійснюється у формі лекцій, бесід, розповідей, екскурсій до музеїв військових частин, зустрічей із ветеранами війни, праці та військової служби, походів місцями бойової слави, пошукової роботи, участі у роботі клубів та гуртків військово-патріотичного спрямування [63–77]. Однією з основних форм військово-патріотичного виховання є військово-шефська робота, яка полягає у встановленні та підтриманні зв'язків військових частин, військових закладів вищої освіти з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, трудовими колективами, цивільними закладами освіти, громадськими організаціями з метою проведення спільних заходів з військово-патріотичного виховання молоді, виховання у неї громадянських почуттів та якостей.

Формами військово-шефської роботи у системі бойового хортингу є:

організація днів відвідування військових частин з нагоди державних та військових професійних свят, днів частин, днів складання військової присяги;

запрошення представників підшефних колективів як спостерігачів під час проведення тактичних навчань, організація тематичних вечорів, зустрічей з особовим складом військових частин, сім'ями військовослужбовців;

залучення молоді до участі в упорядкуванні меморіальних комплексів, пам'ятників, братських могил, інших поховань захисників України;

надання допомоги місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у створенні навчально-матеріальної бази закладів освіти, необхідної для проведення допризовної підготовки;

організація змагань з військово-прикладних видів спорту;

проведення стрільб з автомата (малокаліберної гвинтівки) бойовими патронами.

Організація взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, керівників навчальних закладів, підприємств, установ з органами військового управління, з'єднаннями, військовими частинами, військовими закладами вищої освіти, організаціями та установами з питань військово-патріотичного виховання здійснюється на підставі договорів про співпрацю, які укладаються, як правило, на рік і передбачають правові засади спільної роботи та порядок взаємодії сторін, їх взаємні зобов'язання. Як додаток до договору може бути розроблений план спільної роботи на рік, що затверджується посадовими особами, які є підписантами договору.

Спільні заходи плануються з урахуванням інтересів сторін та визначення розподілу їхніх повноважень і відповідальності.

Військово-патріотичне виховання здійснюється насамперед у процесі навчання, де в учнів закладається фундамент глибоких знань, формуються світогляд, національна самосвідомість.

Уже в молодших класах учні усвідомлюють такі поняття, як "Батьківщина", "подвиг", "патріот", вчать шанувати землю батьків, вивчають свій родовід.

Важко переоцінити значення предметів гуманітарного циклу в морально-політичній та психологічній підготовці майбутніх захисників Батьківщини.

Уроки історії України озброюють учнів знаннями законів суспільного розвитку, допомагають засвоїти основні відомості про війну та армію. Школярі вивчають героїчні, бойові та трудові традиції українського народу та його Збройних сил.

На уроках літератури формуються моральні ідеали молоді на прикладах позитивних героїв художніх творів, встановлюється живий зв'язок далекого минулого із сучасністю, виховується почуття гордості за свою Батьківщину, свій народ.

На уроках математики, фізики, хімії, біології учні одержують основи знань, без яких неможливо оволодіти сучасною військовою технікою і зброєю, засобами захисту від зброї масового ураження [78–87]. В процесі вивчення цих предметів учні ознайомлюються з впливом науково-технічної революції на розвиток військової техніки, розв'язують завдання, в змісті яких відображена військова тематика.

Велику роль у фізичній підготовці юнаків до військової служби мають уроки фізкультури. На заняттях із фізичної культури формуються якості, які необхідні солдатам: висока працездатність, витривалість, чітка координація і точність рухів.

Під час занять із допризовної підготовки з предмета "Захист України" учні знайомляться із специфікою військової праці, здійснюють підготовку до виконання обов'язків солдата, дізнаються про особливості служби в Збройних Силах України, виховують в собі якості, необхідні майбутньому воїнові.

Програма допризовної підготовки з предмета "Захист України" дозволяє під час вивчення кожної теми використовувати матеріали із життя воїнів у мирний час і пропагувати на уроках приклади героїчного минулого українського народу, його Збройних Сил.

На заняттях з вогневої підготовки надається можливість показати переваги нашої стрілецької зброї. Вивчення військової присяги дозволяє розкрити важливі вимоги до морально-бойових якостей воїнів, формує почуття національної гордості за Збройні Сили України, за Батьківщину.

Військово-патріотичне виховання учнів здійснює весь педагогічний колектив школи. Для погодженого та цілеспрямованого проведення цієї роботи першочергове значення має конкретний розподіл обов'язків між членами педагогічного колективу.

Приблизний їх розподіл може бути таким.

Директор закладу освіти:

спрямовує діяльність педагогічного колективу та шкільних громадських організацій і керує всією роботою з військово-патріотичного виховання учнів;

планує основні заходи з військово-патріотичної роботи, організовує і контролює їх виконання;

організовує та здійснює підготовку обговорення питань військово-патріотичного виховання на засіданнях педагогічної ради, батьківського комітету;

сприяє матеріальному забезпеченню заходів, які проводяться;

організовує максимальне використання шефської допомоги підприємств і військових частин у військово-патріотичній роботі;

організовує методичну роботу з особами, які займаються військово-патріотичним вихованням.

Заступник директора закладу освіти з виховної роботи:

здійснює заходи з військово-патріотичного виховання в позаурочний час;

контролює та координує діяльність класних керівників і постійно надає їм допомогу в організації військово-патріотичної роботи з учнями;

залучає до військово-патріотичної роботи в закладі загальної середньої освіти шефську військову частину, актив батьків та громадські організації;

підтримує постійний контакт з викладачем предмета "Захист України" в організації військово-патріотичної роботи з учнями.

Майстер виробничого навчання:

планує, спільно з активом організовує всю роботу з військово-патріотичного виховання в групі, керує нею.

Особливу увагу приділяє важковиховуваним дітям:

бере участь у проведенні загальних заходів з військово-патріотичного виховання;

забезпечує активну участь учнів у різних заходах з військово-патріотичного виховання;

допомагає викладачеві предмета "Захист України" та заступникові директора з виховної роботи планувати і проводити роботу з військово-патріотичного виховання.

Класний керівник:

планує й організовує роботу з військово-патріотичного виховання учнів у класі;

бере участь у проведенні загальношкільних заходів;

забезпечує активну участь учнів класу в різних заходах з військово-патріотичного виховання;

надає допомогу викладачеві предмета "Захист України" у створенні в класі необхідних умов для оволодіння військовими знаннями та навичками;

сприяє підвищенню військових знань шляхом залучення учнів до військово-технічних гуртків, конкурсів, тематичних вечорів, олімпіад та інших заходів, які проводяться в школі з метою підготовки учнів до військової діяльності.

Учитель:

використовує навчальний матеріал із свого предмета в позакласній роботі з військово-патріотичного виховання;

керує роботою гуртка з предмету, максимально використовуючи гурткові заняття для проведення військово-патріотичного виховання;

допомагає організувати читацькі конференції, вечори, огляди, конкурси, виставки, зустрічі, перегляди кінофільмів і відеофільмів на військово-патріотичні теми.

У кожній школі конкретний розподіл обов'язків між членами педагогічного колективу визначається з урахуванням інтересів, можливостей, знань окремих учителів.

У сучасних умовах поряд із зростанням виховної функції школи підвищується роль сім'ї у вихованні дітей, підсилюється значення суспільного виховання [88–94]. Школа є центром виховної роботи в мікрорайоні і широко використовує допомогу громадськості та батьків у роботі з військово-патріотичного виховання учнів.

Роботу з батьківським активом проводять за такими напрямками:

роз'яснення батькам завдань військово-патріотичного виховання учнів;

ознайомлення батьків з основними методами військово-патріотичного виховання дітей;

залучення батьків до участі в позакласній та позашкільній роботі (допомога в проведенні походів, екскурсій, військових ігор, керівництво гуртками, бесіди з учнями) на військово-патріотичні теми, різноманітні форми спільної пошукової і творчої діяльності.

Різнорівні професійні знання та вміння батьків, їх захоплення при вмілому педагогічному керівництві та партнерстві з боку вчителів допоможуть збагатити позакласну військово-патріотичну роботу з учнями.

Батькам рекомендуємо такі форми та методи військово-патріотичного виховання учнів у сім'ї:

ознайомлення дітей із сімейними бойовими та трудовими традиціями;

бесіди про героїчні подвиги українського народу;

читання та обговорення з дітьми книг на військово-патріотичну тематику;

спільний перегляд героїко-патріотичних фільмів, телевізійних передач;

заохочення дітей до участі в догляді за могилами воїнів та надання допомоги інвалідам війни;

розвиток інтересу до військової професії і служби в Збройних силах України;

фізична підготовка та загартування дітей.

Ефективність військово-патріотичного виховання школярів, які займаються бойовим хортингом, та його критерії. Визначення сутності ефективності військово-патріотичного виховання, всебічний розгляд його змісту і структури має важливе значення. Вирішення цієї проблеми розширює межі наукового пізнання самого виховного процесу, озброює практичних працівників загальними методологічними принципами оцінки його результативності, сприяє виробленню єдиних, конкретних показників, за якими можна з найбільшим ступенем ймовірності судити про оптимальність функціонування цієї системи. Це тим більш важливо тому, що спеціальних робіт, присвячених аналізу цієї проблеми, до цього часу немає.

Найчастіше ефективність військово-патріотичного виховання визначається тільки за результатами підготовки молоді до служби в Збройних Силах, що в значній мірі спотворює загальну картину, деформує її, бо з “зони ефективності” виключається такий важливий елемент як військова служба.

Часто результативність впливу на формування оборонної, героїко-патріотичної свідомості юнацтва, прищеплення йому необхідних якостей збройного захисника України встановлюється за відомчою ознакою, тобто визначається результативність зусиль будь-якого одного суб'єкта виховання [95–99]. Більш того, у багатьох випадках про ефективність системи судять по успішно проведеним, хоча важливим, але епізодичним заходам або масштабним військово-патріотичним кампаніям.

Таке зміщення або підміна одного поняття іншим аж ніяк не сприяє поліпшенню виховного процесу, в значній мірі ускладнює оцінку результативності, а, отже, і вдосконалення в перспективі.

Відомо, що система військово-патріотичного виховання є складноорганізоване утворення, що складається з ряду підсистем, і може оцінюватися:

- за результатами окремих військово-патріотичних заходів;
- за дієвістю конкретної підсистеми;
- за ефективністю управління всією системою і її складовими.

Розглядаючи змістовну сторону ефективності військово-патріотичного виховання, важливо мати на увазі, що всі складові системи знаходяться в діалектичній єдності, взаємообумовлюють один одного. Як і в будь-якому виді діяльності, ефективність кожної підсистеми військово-патріотичного виховання полягає в досягненні певних результатів відповідно до заздалегідь намічених цілей і завдань.

Правильно сформульована мета сприяє виключенню стихійності і вольових рішень в системі військово-патріотичного виховання. Вона народжує перспективу, надає виховному процесу планомірний, усвідомлений характер. І навпаки, неправильно поставлена мета прирікає різні органи виховання на топтання на місці, сліпий підбір епізодичних, стихійних заходів, вироблення рішень “пожежного” порядку, безсистемність, а в підсумку призводить до небажаних результатів.

Розглянемо зазначені підсистеми докладніше. Отже, результативність окремих військово-патріотичних заходів. Повсякденна виховна діяльність повинна будуватися таким чином, щоб досягалася конкретна мета – отримання молодими людьми певної соціальної інформації, на основі якої формувалися б необхідні якості (вміння) для захисту Батьківщини.

При цьому виховання повинно бути таким, щоб можна було забезпечити перехід на більш високі щаблі вдосконалення особистості. Якщо буде досягатися щоразу ця мета, то буде вирішуватися крок за кроком і більш складне завдання – досягнення загальних соціальних цілей.

Окремий військово-патріотичний захід сам по собі не може відразу ж, миттєво сформувати у особистості потрібні для збройного захисника своєї країни якості. Його мета полягає, головним чином, в створенні платформи для зародження або подальшого вдосконалення цих якостей. Тому, оцінюючи ефективність окремих заходів, треба підходити до них саме з цих позицій.

Тут безпосередній результат може бути виражений в інтересі молодих людей до тієї чи іншої інформації військово-патріотичного характеру, тим чи іншим навичкам і вмінням, які вони отримують на конкретному заході, в позитивних чи, навпаки негативних судженнях і висловлюваннях про нього, в прояві ініціативи в майбутній діяльності.

Таким чином, ефективність конкретної підсистеми військово-патріотичного виховання полягає в досягненні результатів, що визначені цілями, що стоять перед нею, виражених в формуванні певних якостей, необхідних для збройного захисту України як у окремого індивіда, так соціальної групи, в прояві цих якостей в соціальній поведінці.

Під час визначення ефективності управління системою і її складовими слід враховувати, що головною метою управління процесом військово-патріотичного виховання є забезпечення ритмічного, безперервного функціонування всієї системи в цілому, узгодженості та взаємозв'язку всіх її компонентів, напрямів і організаційних ланок, постійний вплив на формування у молоді якостей, необхідних для захисту своєї Батьківщини. Це досягається напруженою організаторською роботою всіх суб'єктів управління, високим рівнем координації їх зусиль, формуванням у керівників і організаторів військово-патріотичного виховання молоді вміння вести справу, яку їм доручено.

Важливим параметром ефективності управлінської діяльності є свідомий, науково обґрунтований вибір засобів і форм виховної роботи з молоддю, правильне їх застосування. А одним з головних чинників ефективності виступає час, визначення реальних термінів виконання тієї чи іншої роботи, завдань військово-патріотичного виховання. Будь-яка система тим ефективніше, чим щільніше одиниця часу.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що ефективність управління системою військово-патріотичного виховання – це раціональна, оптимальна організація всіх ланок керівництва виховним процесом в суворій відповідності з цілями, що стоять перед ним, закономірностями, тенденціями, явищами, що відбуваються в середовищі молоді, що забезпечує ритмічне, безперервне і дієве функціонування всієї системи в цілому.

Ефективність системи військово-патріотичного виховання полягає в повній реалізації соціальної мети – сприяння подальшому зміцненню обороноздатності країни, що виражається у формуванні у різних соціальних групах, і особливо молодого покоління, всієї сукупності високих світоглядних, морально-психологічних, героїко-моральних, фізичних і військово-професійних якостей, необхідних для виконання свого патріотичного військового обов'язку. Це дає можливість перейти до пошуку конкретних показників, критеріїв виховного процесу.

Виявляючи дбайливе ставлення до накопиченого досвіду, не можна водночас не бачити, що нині одним з найважливіших вимог до суспільних трансформацій є вдосконалення системи показників ефективності діяльності, зорієнтованої на кінцевий результат. Таким чином, визначення критеріїв, за допомогою яких можна оцінити реальний ступінь вирішення завдань, що стоять перед різними суб'єктами військово-патріотичного виховання, є однією з найважливіших проблем педагогічної науки.

Справді: як виміряти результативність виховних впливів? Це питання постійно постає перед практичними працівниками. Відповісти на нього можна, тільки ґрунтуючись на глибокому аналізі взаємозв'язку проведеної роботи з основними, довготривалими цілями, що стоять перед процесом виховання.

Отже, в найзагальнішому вигляді під системою критеріїв ефективності військово-патріотичного виховання слід розуміти сукупність конкретних показників, що виражають міру досягнення тих чи інших виховних цілей, нерозривно пов'язаних з формуванням оборонної, героїко-патріотичної свідомості молоді, інших соціальних груп.

Ця система повинна орієнтувати діяльність того чи іншого суб'єкта виховання, що збігається з загальнодержавними інтересами, викликати у нього (а також у кожної людини) свідомий інтерес до дійсних, а не уявних результатів своєї праці, використання резервів і можливостей творчості, в однаковій мірі відповідати вимогам суспільства, колективу і особистості.

З розвитком соціологічних досліджень в нашій країні роль кількісних методів аналізу ефективності різних соціальних систем зростає. На сьогодні конкретний соціологічний аналіз спирається на все більш зростаючу базу для здійснення різноманітних вимірів, результати яких важливі як для теорії, так і для суспільної практики.

Використання кількісних показників під час встановлення результативності системи військово-патріотичного виховання має досить широкі межі. З їх допомогою можна охарактеризувати результативність виховного процесу. З достатнім ступенем вірогідності, наприклад, можна виміряти рівень залучення молоді в процес військово-патріотичного виховання, її активність в цій сфері суспільно-політичної діяльності, ступінь оволодіння молодими людьми необхідними суспільно-політичними і військово-професійними знаннями. Статистичні показники можуть бути використані і під час виміру відносин, ціннісних орієнтацій, установок юнацтва в сфері майбутньої військової служби.

До числа інших вимог, що ставляться до системи критеріїв, про які йде мова, слід віднести вимогу об'єктивності.

Найважливішою вимогою до системи розглянутих критеріїв є вимога порівнянності. Це означає, що набір визначених нами показників повинен бути зіставленим між собою, повинен дозволяти порівнювати результативність виховних впливів в залежності від тимчасових факторів.

Нарешті, справжня система критеріїв може бути застосовна до зміни ефективності виховного процесу лише тоді, коли вона буде відрізнятися раціональністю (доступністю) в сенсі можливостей її використання різними суб'єктами управління (керівництвом).

Надаючи великого значення приватним конкретними показниками ефективності різних ланок військово-патріотичного виховання, зосередимо основну увагу на визначенні сукупності критеріїв, обумовлених кінцевою соціальною метою та як таких, що показують результативність системи в цілому.

Виходячи з логіки такого міркування, ми можемо говорити про такі показники ефективності зусиль, що характеризують:

- рівень світоглядних, військово-політичних і військово-професійних знань молоді;
- рівень військово-професійних навичок і вмінь;
- рівень військово-професійних дій;
- рівень переконань особистості, її героїко-патріотичної свідомості.

При цьому важливо відзначити, що кожен з цих показників повинен розглядатися в наступних конкретних умовах:

- в період до служби в Збройних Силах України;
- в період служби в армії і на флоті;
- в період після строкової військової служби.

Значно важче дати оцінку рівня переконань, оборонної, патріотичної свідомості юнацтва. Проникнення в їх глибину утруднено в силу мінливості, динамічності, мобільності свідомості, впливу на нього багатьох різноманітних внутрішніх і зовнішніх факторів і зв'язків. Вони являють собою сукупність конкретних відносин, соціальних орієнтацій, установок в сфері діяльності молодих людей з виконання свого конституційного обов'язку.

У той же час переконання аж ніяк не абстрактна категорія. Оцінюючи рівень переконань, важливо звертати увагу на взаємозв'язок їх зі знаннями, бо знання, злиті з певним ставленням до них, складають переконання. Справжня переконаність людини в корені відрізняється від сліпої віри, фанатизму. Вона базується на раціональній основі.

Аналіз критеріїв цієї групи показує, що під час їх використання в практичній діяльності виникає щонайменше дві проблеми. Перша з них полягає в складності виокремлення впливу на формування переконань (виражених у відносинах, інтересах, орієнтаціях) саме військово-патріотичного виховання, бо тут впливає безліч інших чинників. Інший – в складності отримання необхідної соціальної інформації, що характеризує результативність виховного процесу.

Вихід із цього становища як в першому, так і другому випадках може бути знайдено тільки за допомогою застосування наукових методів аналізу, подальшого розвитку і розширення проведення конкретних логічних досліджень.

Визначальним, головним критерієм результативності системи військово-патріотичного виховання є рівень соціальної поведінки молоді в армійській обстановці, в тому числі і в бойовій.

Перед практичними працівниками – організаторами процесу військово-патріотичного виховання, як втім, і перед усіма ідеологічними кадрами незмінно постає питання про те, як з найбільшою вірогідністю виміряти результативність виховних зусиль, якими прийомами, способами і методами користуватися при цьому?

Наукова методика визначення ефективності військово-патріотичного виховання передбачає перш за все вибір і постановку конкретної, суворо окресленої дослідницької мети. Визначивши дослідницьку задачу і характеристику об'єкта вивчення, слід перейти до уточнення основних понять і фактів, які впливають на ефективність виховного процесу.

Від того, наскільки ретельно буде проведена ця робота, в значній мірі залежить виконання поставленого завдання. Важливо також вибудувати і загальну картину впливу на той чи інший процес об'єктивних і суб'єктивних факторів, що відображають соціальні умови, в яких він функціонує і розвивається, діалектику їх взаємозв'язку як між собою, так і з явищами, що вивчаються.

Серед подальших операцій методичного плану слід виділити розробку робочих гіпотез щодо ефективності того чи іншого компонента системи, обумовлених дослідницькою задачею. Гіпотези народжуються як з наявного старого, так і можуть виникнути в процесі самого дослідження.

Наступний етап дослідження результативності системи військово-патріотичного виховання полягає у виборі сукупності конкретних показників, що характеризують його ефективність.

Як правило, вивчення ефективності тісно пов'язане з опитуванням людей, аналізом різних документів. Тому одним з найважливіших завдань є, оптимальне визначення кількості одиниць спостереження. Під час визначення репрезентативності слід активно використовувати апарат математичної статистики.

Наступний етап підготовки дослідження ефективності військово-патріотичного виховання передбачає вибір сукупності методів збору інформації, що характеризує результативність виховних впливів. Він завершує розробку програми вивчення ефективності розглянутої нами системи і окремих її компонентів. Як видно із зазначеного, ця програма ідентична програмі соціологічного дослідження.

Це основні моменти застосування наукової методики в дослідженні ефективності військово-патріотичного виховання.

Висновок. Дане наукове дослідження доповнює уявлення про елементи військово-патріотичного виховання у системі бойового хортингу, психологію вольових процесів і способів розвитку вольових якостей спортсменів у процесі освоєння військово-прикладних елементів, і за підсумками проведеної роботи й аналізу матеріалів і методик, можна підвести підсумки і зробити висновки про те, що методика військово-патріотичного виховання спортсменів бойового хортингу передбачає дотримання вимог програми, поступове збільшення ступеня труднощів, які повинні долатися спортсменами під час занять, тренування і виступів на змаганнях.

У даному науковому дослідженні визначено особливості військово-патріотичного виховання юних спортсменів бойового хортингу у закладах загальної середньої освіти, педагогічні підходи у формуванні особистісних якостей під час військово-патріотичної роботи зі спортсменами бойового хортингу, визначено особливості патріотичного світогляду учнів спортивних секцій та гуртків бойового хортингу закладів освіти, системи національно-патріотичних цінностей бойового хортингу для тренування школярів і студентів, чинники науково-інноваційного підходу до змісту, форм і методів проведення заходів з військово-

патріотичного виховання та освоєння спортивно-прикладних цінностей бойового хортингу школярами і студентами, які займаються у спортивних секціях закладів освіти.

Дослідження проводилося для аналізу методик підвищення загальнофізичної підготовки, військово-патріотичного виховання та основ патріотизму школярів і студентів, розкрито методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу з бойового хортингу в закладах вищої освіти та військово-патріотичного виховання молоді.

Таким чином, досвід роботи кращих шкіл показує, що військово-патріотичне виховання учнів бойового хортингу в дусі постійної готовності до захисту своєї України необхідно проводити систематично, цілеспрямовано і наполегливо.

Курс нашої держави на створення професійної армії (перехід Збройних Сил України на контрактну основу їх комплектування) передбачає зменшення кількості юнаків, котрі будуть призвані до війська для проходження строкової військової служби в мирний час, і одночасно збільшення чисельності випускників закладів освіти, яких після досягнення 25-річного віку без проходження військової служби братимуть на військовий облік військовозобов'язаних і призначатимуть для комплектування військових частин у воєнний час лише з допризовною підготовкою.

У зв'язку з цим значно зростає роль військової підготовки спортсменів бойового хортингу у стінах закладу освіти. Набуті в закладах освіти військові звання та навички визначатимуть рівень спроможності виконання конституційного обов'язку громадянином України щодо захисту України. На сьогодні заклади освіти є єдиним центром з підготовки всіх без винятку юнаків (незалежно від того, будуть вони призвані на строкову військову службу чи ні в мирний час) до захисту України.

В цій ситуації надзвичайно зростає роль предмета "Захист України" як складової військово-патріотичного виховання, спрямованої на підготовку юнаків у теоретичному, практичному, фізичному і психологічному плані до майбутньої військової діяльності.

Тренер дитячо-юнацької спортивної школи, керівник дитячого шкільного гуртка з бойового хортингу може використовувати деякі методики і системи методик, розроблені для військово-прикладної та спеціальної фізичної підготовки професійних спортсменів у роботі зі школярами.

Але у вихованні вольових якостей за допомогою занять бойовим хортингом, так і в спортивній підготовці, потрібно слідувати важливим принципам: підхід до оцінки стану здоров'я, ступеня розвиненості волі і виховання вольових якостей, як у віковому, так і в індивідуальному аспекті має бути диференційованим, виходячи з багатокomпонентної структури волі.

У міру розвитку психіки спортсмена бойового хортингу, його загальнопідготовча регуляція змінюється, так само вона змінюється в залежності від емоційної структури і рівня інтелекту особистості спортсмена.

Тому при застосуванні методів військово-патріотичного виховання і мотивації у заняттях бойовим хортингом, педагог має застосовувати індивідуальний підхід, заснований на ретельному виявленні та обліку всіх перерахованих вище факторів.

Перспективи подальшого дослідження. Подальша робота в напрямі військово-патріотичного виховання, вивчення елементів військово-прикладної підготовки у системі бойового хортингу, формування в учнів національно-патріотичного світогляду планується з метою поліпшення культури спортивної діяльності, укріплення здоров'я, стабільних навичок початкової військової підготовки та психічної саморегуляції спортсменів бойового хортингу з метою підготовки їх до захисту України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко С. А. Підготовка професійних захисників України у системі бойового хортингу / С. А. Антоненко, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Гришук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 52–62.

2. Бабурнич С. А. Особливості проведення спортивної сутички на змаганнях з бойового хортингу / С. А. Бабурнич, Е. А. Єрьоменко, Є. М. Сокол // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1048–1065.

3. Биченко Є. Л. Функціональний прояв здоров'я спортсмена бойового хортингу в різних сферах життєдіяльності / Є. Л. Биченко, Е. А. Єрьоменко, О. М. Гречаний // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 897–910.

4. Білорус О. А. Забезпечення реалізації програми національно-патріотичного виховання засобами бойового хортингу / О. А. Білорус, К. М. Кукушкін, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1400–1416.

5. Близнюк О. В. Методичні принципи фізичного виховання спортсменів бойового хортингу на основі сучасних тренувальних технологій / О. В. Близнюк, В. В. Вехтев, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1149–1163.

6. Вознюк М. Г. Зміст програми самостійних занять бойовим хортингом для учнів спортивних секцій закладів освіти / М. Г. Вознюк, Е. А. Єрьоменко, І. М. Самоха // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1499–1512.

7. Гречаний О. М. Аспекти суддівства спортивних змагань з бойового хортингу в умовно-контактному виді змагальної програми – розділ «Форма» / О. М. Гречаний, Е. А. Єрьоменко, І. Р. Ільницький // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1112–1127.

8. Гречаний О. М. Взаємозв'язок між загальною культурою учня бойового хортингу і рівнем його спортивних досягнень / О. М. Гречаний, Е. А. Єрьоменко, С. А. Карасевич // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 882–896.

9. Демчук С. Р. Вимоги правил та умови участі в спортивних змаганнях з бойового хортингу / С. Р. Демчук, Е. А. Єрьоменко, М. М. Дорошенко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1014–1029.

10. Дорошенко М. М. Виховна роль і функції тренерів дитячих, юнацьких і молодіжних клубів бойового хортингу в Україні / М. М. Дорошенко, Е. А. Єрьоменко, Р. В. Зуб // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1467–1481.

11. Дорошенко М. М. Методика розвитку спритності спортсменів бойового хортингу і характеристика координаційної складності рухового завдання / М. М. Дорошенко, Е. А. Єрьоменко, С. А. Карасевич // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1209–1221.

12. Єрьоменко В. Е. Біологічний потенціал спортсмена бойового хортингу та соціальні умови його здоров'я / В. Е. Єрьоменко, Р. В. Кіблицький, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 825–842.

13. Єрьоменко Е. А., & Вехтев В. В. (2021). БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА МЕДИКО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ САМОКОНТРОЛЮ ШКОЛЯРІВ І СТУДЕНТІВ ЗА ФІЗИЧНИМ НАВАНТАЖЕННЯМ У ПРОЦЕСІ ТРЕНУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, (194), 106-115. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-194-106-115>.

14. Єрьоменко Е. А. Вивчення техніки нанесення ударів руками у змагальній сутичці бойового хортингу / Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1285–1299.

15. Єрмоєнко Е. А. Дозування тренувальних навантажень і проведення позакласних занять з бойового хортингу для школярів 8 класів : навч.-метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут модернізації змісту освіти. – Київ : ГС «НФБХУ», 2020. – 114 с.
16. Єрмоєнко Е. А. Етичний кодекс бойового хортингу та його виховний потенціал / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1542–1559.
17. Єрмоєнко Е. А. Загальна програма практичних занять зі спеціальної фізичної підготовки спортсменів бойового хортингу : монографія / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України. – Ірпінь, 2020. – 467 с.
18. Єрмоєнко Е. А. Здоровий спосіб життя і рівень фізичної культури спортсменів бойового хортингу студентського віку / Е. А. Єрмоєнко, А. В. Зверєв // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1513–1525.
19. Єрмоєнко Е. А. Зміст, форми і методи проведення занять з бойового хортингу на уроці фізичної культури для учнів 8 класів : навч.-метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут модернізації змісту освіти. – Київ : ГС «НФБХУ», 2020. – 138 с.
20. Єрмоєнко Е. А. Індивідуальні ціннісні орієнтації спортсменів бойового хортингу шкільного та студентського віку / Е. А. Єрмоєнко, О. В. Близнюк // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1482–1498.
21. Єрмоєнко Е. А. Культура спортсмена бойового хортингу в дотриманні оздоровчих життєвих звичок / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 862–881.
22. Єрмоєнко Е. А. Методи розвитку сили та швидко-силових здібностей спортсменів бойового хортингу різного віку / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1164–1179.
23. Єрмоєнко Е. А. Методика вдосконалення спеціальної фізичної готовності спортсменів бойового хортингу : монографія / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України. – Ірпінь, 2020. – 460 с.
24. Єрмоєнко Е. А. Методика вивчення та вдосконалення бічних ударів рукою спортсменами бойового хортингу на настінній подушці, підвісному важкому мішку, лапах і спортивних подушках / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1347–1359.
25. Єрмоєнко Е. А. Методика планування і проведення позакласних занять з бойового хортингу для учнів середньої школи 8–9 класів : навч.-метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут модернізації змісту освіти. – Київ : ГС «НФБХУ», 2020. – 114 с.
26. Єрмоєнко Е. А. Оздоровчий хортинг і методика викладання : навч.-метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Ун-т ДФС України. – К. : Паливода А. В., 2020. – 323 с.
27. Єрмоєнко Е. А. Організація позакласних занять з бойового хортингу для учнів молодшого шкільного віку 1–2 класів : навч.-метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут модернізації змісту освіти. – Київ : ГС «НФБХУ», 2020. – 94 с.
28. Єрмоєнко Е. А. Основи підвищення кваліфікаційного ступеня у системі бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 960–975.
29. Єрмоєнко Е. А. Основи суддівства спортивних змагань з бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1030–1047.
30. Єрмоєнко Е. А. Особливості проведення спортивних змагань з бойового хортингу в розділі «Борцівська сутичка» / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів

- України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1087–1099.
31. Єрмоєнко Е. А. Показники загальної фізичної готовності спортсменів бойового хортингу : монографія / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України. – Ірпінь, 2020. – 292 с.
32. Єрмоєнко Е. А. Поняття базової техніки бойового хортингу і методи її вдосконалення / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1222–1236.
33. Єрмоєнко Е. А. Практична реалізація програми розвитку і популяризації бойового хортингу в Україні / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1434–1451.
34. Єрмоєнко Е. А. Програма технічної підготовки спортсменів для атестації на пояс з бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 976–996.
35. Єрмоєнко Е. А. Рекомендації щодо виконання та постановки ударів руками для тренування спортсменів бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1300–1313.
36. Єрмоєнко Е. А. Розвиток загальної і спеціальної витривалості у спортсменів бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1195–1208.
37. Єрмоєнко Е. А. Розділ змагань з бойового хортингу «Самозахист» як метод тренування прийомів самооборони / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1100–1111.
38. Єрмоєнко Е. А. Складові фізичної культури та здорового способу життя спортсменів бойового хортингу студентського віку / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1452–1466.
39. Єрмоєнко Е. А. Стратегічне управління розвитком бойового хортингу в Україні : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України. – Київ : ГС «НФБХУ», 2020. – 141 с.
40. Єрмоєнко Е. А. Теорія і методика бойового хортингу як наукова і навчальна дисципліна / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 911–926.
41. Єрмоєнко Е. А. Теорія і практика фізичної підготовки спортсменів бойового хортингу : монографія / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України. – Ірпінь, 2020. – 393 с.
42. Єрмоєнко Е. А. Форми і методика викладання бойового хортингу на уроці фізичної культури для учнів 7 класів : навч.-метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут модернізації змісту освіти. – Київ : ГС «НФБХУ», 2020. – 137 с.
43. Єрмоєнко Е. А. Хортинг – національний вид спорту України: метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Паливода А. В., 2014. – 1064 с.
44. Зінов'єв А. О. Організація і проведення змагань з бойового хортингу / А. О. Зінов'єв, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Карасевич // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 997–1013.
45. Зуб Р. В. Методика постановки прямого удару рукою в процесі тренувальної діяльності з бойового хортингу / Р. В. Зуб, Е. А. Єрмоєнко, О. В. Близнюк // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1329–1346.

46. Ільницький І. Р. Критерії ефективності використання основ здорового способу життя учнями спортивної секції бойового хортингу / І. Р. Ільницький, Е. А. Єрмоєнко, К. М. Кукушкін // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 843–861.
47. Карасевич С. А. Загальний зміст технічної підготовки спортсменів бойового хортингу / С. А. Карасевич, Е. А. Єрмоєнко, І. В. Кузора // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1237–1255.
48. Кіблицький Р. В. Бойовий хортинг як поліфункціональна система підготовки висококваліфікованого спортсмена / Р. В. Кіблицький, Е. А. Єрмоєнко, Д. М. Самоха // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 943–959.
49. Кіблицький Р. В. Завдання фізичної підготовки в системі бойового хортингу і розвиток фізичних якостей спортсменів / Р. В. Кіблицький, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Зверев // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1128–1148.
50. Кіблицький Р. В. Методика проведення заходів оздоровчого спрямування для учнів спортивних секцій бойового хортингу / Р. В. Кіблицький, В. Е. Єрмоєнко, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1526–1541.
51. Краснова С. П. Бойовий хортинг у фізичному вихованні студентів як засіб укріплення здоров'я / С. П. Краснова, О. В. Буток, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1360–1378.
52. Кривенко В. П. Вплив культурного розвитку юних спортсменів бойового хортингу на ставлення до свого здоров'я / В. П. Кривенко, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1314–1328.
53. Круцевич Т. Ю. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 1–4 класи [Електронний ресурс] / Т. Ю. Круцевич, Л. М. Кузьомко, С. Г. Приймак, П. Б. Кондратенко. – К., 2012. – Режим доступу: http://fizkulturamo.at.ua/load/programmy_po_fizkulture/mladshaja_shkola/1_4_klasi_zagalnoosvitnikh_navchalnikh_zakladiv/9-1-0-66.
54. Кукушкін К. М. Потенціал і позитивний вплив системи національно-патріотичного виховання дітей та молоді у процесі занять бойовим хортингом / К. М. Кукушкін, Е. А. Єрмоєнко, І. В. Кузора // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1379–1399.
55. Литвиненко А. М. Бойовий хортинг – комплексна система фізичного виховання особистості / А. М. Литвиненко, Е. А. Єрмоєнко, В. Е. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 403–422.
56. Лях В. Інноваційні підходи у боротьбі «Лави на лаву» з учнями козацьких класів і спортсменів бойового хортингу / В. Лях, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 164–176.
57. Ляховець О. О. Бойовий хортинг як засіб виховання патріотизму у дітей дошкільного віку / О. О. Ляховець, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 305–315.
58. Остапенко О. І. Бойовий хортинг як засіб формування у старшокласників готовності до військової служби / О. І. Остапенко, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 638–652.

59. Петрочко Ж. Бойовий хортинг як засіб виховання патріотизму у школярів і студентів / Ж. Петрочко, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 34–45.
60. Петрочко Ж. В. Хортинг – школа сили і честі юного українця : метод. посіб. / Ж. В. Петрочко, Е. А. Єрьоменко ; Мін-во освіти і науки України, Мін-во молоді та спорту України, Нац. академія педагогічних наук України, Ін-т проблем виховання. – К. : Паливода А. В., 2016. – 544 с.
61. Полторацький С. С. Бойовий хортинг у впровадженні воїнських традицій українського народу / С. С. Полторацький, Е. А. Єрьоменко, В. Е. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 538–550.
62. Присяжнюк С. Бойовий хортинг та проблема активного відпочинку спортсменів у різні вікові періоди / С. Присяжнюк, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 206–218.
63. Пустолякова Л. Бойовий хортинг у системі навчання фізичних вправ загального розвитку та спеціально-підготовчих вправ на заняттях з фізичного виховання у закладах вищої освіти / Л. Пустолякова, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 187–195.
64. Рудей Д. Ю. Бойовий хортинг у комплексі виховних засобів спортсменів шкільного віку / Д. Ю. Рудей, О. М. Гречаний, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 334–343.
65. Самоха І. М. Патріотичні якості спортсменів як духовний фундамент бойового хортингу / І. М. Самоха, Е. А. Єрьоменко, М. Г. Вознюк // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1417–1433.
66. Самоха І. М. Принципи виконання і методика вивчення основних стійок спортсмена бойового хортингу / І. М. Самоха, Р. В. Кіблицький, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1256–1268.
67. Самоха І. М. Спортивна складова та загальні основи підготовки в системі бойового хортингу / І. М. Самоха, Е. А. Єрьоменко, В. В. Вехтев // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 927–942.
68. Сичов С. Бойовий хортинг та особливості оптимізації управління атлетичним тренуванням у процесі спортивної діяльності / С. Сичов, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 219–225.
69. Сокол Є. М. Методика і засоби розвитку швидкості у спортсменів бойового хортингу / Є. М. Сокол, Е. А. Єрьоменко, М. Г. Вознюк // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1180–1194.
70. Степанюк А. В. Суддівські жести і сигнали при оголошенні оцінок та рішень на змаганнях з бойового хортингу / А. В. Степанюк, Е. А. Єрьоменко, С. А. Карасевич // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1066–1086.
71. Чмелюк В. В. Бойовий хортинг у підрозділах державної митної служби для підготовки співробітників до протидії незаконному переміщенню товарів у районах здійснення операції об'єднаних сил на сході України / В. В. Чмелюк, Е. А. Єрьоменко, В. В. Бондарчук // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 7–25.
72. Шукалюк Ю. С. Принципи виконання та методика вивчення базових пересувань спортсменів бойового хортингу / Ю. С. Шукалюк, Е. А. Єрьоменко, Д. М. Самоха // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 2. – С. 1269–1284.
73. Savchenko A. Combat horting – educational practice for young people / A. Savchenko, E. Yeromenko // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 88–95.
74. Yerimenko, E. A. (2009). Trenuvannia v hortynhu [Training in Horting]. Kyiv.
75. Yeromenko, E. A. (2020). Aktualni napriamy taktuchoi pidhotovky v boyovomu khortynhu [Current areas of tactical training in combat horting]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 460 p. Irpin.

76. Yeromenko, E. A. (2020). Boyovyi khortyng – systema vdoskonalennia osobystosti [Combat horting is a system of personality improvement]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 514 p. Kyiv: GS "NFBHU".
77. Yeromenko, E. A. (2020). Boyovyi khortyng u programi pozaklasnykh zaniat dlia shkoliariv 10–11 klasiv [Combat horting in the program of extracurricular activities for students of 10–11 grades]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 112 p. Kyiv: GS "NFBHU".
78. Yeromenko, E. (2008). Horting is a Ukrainian national sport / Ministry of Education and Science of Ukraine. – 217 p. – Kyiv: Palyvoda A. V.
79. Yeromenko Eduard. Horting – the National Brand of Ukraine in the world: the Olympic perspective and methods for forming the values of healthy life / Eduard Yeromenko // Формування цінностей здорового життя учнівської молоді засобами хортингу – К. : Паливода А. В., 2019. – С. 175–197.
80. Yeromenko, E. A. (2020). Kvalifikatsiyna systema boyovoho khortynhu. [Qualification system of combat horting]. Kyiv.
81. Yeromenko, E. A. (2020). Metody i zmist trenuvalnykh navantazhen programy pozaklasnykh zaniat z boyovogo khortynhu dlia shkoliariv 6 klasiv [Methods and content of training loads of the program of extracurricular classes on combat horting for schoolchildren of 6 classes]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 106 p. Kyiv: GS "NFBHU".
82. Yeromenko, E. A. (2020). Metodyka pidvyshchennia navantazhen i provedennia pozaklasnykh zaniat z boyovogo khortynhu dlia uchniv 9 klasiv [Methods of increasing the load and conducting extracurricular classes in combat horting for students of 9th grade]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 108 p. Kyiv: GS "NFBHU".
83. Yeromenko, E. A. (2020). Metodyka vdoskonalennia spetsialnoi fizychnoi hotovnosti sportsmeniv boyovogo khortynhu [Methods of improving the special physical fitness of combat horting athletes]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 460 p. Irpin.
84. Yeromenko, E. A. (2020). Navchalni normatyvy i programa vykladannia boyovogo khortynhu na urotsi fizychnoi kultury dlia uchniv 10 klasiv [Training standards and the program of teaching combat horting in a physical education class for 10th grade students]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 139 p. Kyiv: GS "NFBHU".
85. Yeromenko, E. A. (2020). Organizatsia diyalnosti dytyachoho gurtka z boyovogo khortynhu [Organization of the activity of the children's circle on combat horting]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 80 p. Kyiv: GS "NFBHU".
86. Yeromenko, E. A. (2020). Organizatsia pozaklasnykh zaniat z boyovogo khortynhu dlia uchniv molodshogo shkilnogo viku 1–2 klasiv [Organization of extracurricular classes in combat horting for primary school students of 1-2 grades]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 94 p. Kyiv: GS "NFBHU".
87. Yeromenko, E. A. (2020). Organizatsia zaniat ta osnovy vykladannia boyovogo khortynhu na urotsi fizychnoi kultury dlia uchniv 11 klasiv [Organization of classes and basics of teaching combat horting in a physical education class for 11th grade students]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 139 p. Kyiv: GS "NFBHU".
88. Yeromenko, E. A. (2020). Osnovni pryntsyipy provedennia pozaklasnykh zaniat z boyovogo khortynhu dlia shkoliariv 11 klasiv [Basic principles of extracurricular combat horting classes for 11th grade students]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 94 p. Kyiv: GS "NFBHU".
89. Yeromenko, E. A. (2020). Planuvannia ta organizatsia pozaklasnykh zaniat z boyovogo khortynhu dlia uchniv serednyogo shkilnogo viku 7–8 klasiv [Planning and organization of extracurricular classes in combat horting for middle school students of 7-8 grades]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 111 p. Kyiv: GS "NFBHU".
90. Yeromenko, E. A. (2020). Pokaznyky zahalnoi fizychnoi hotovnosti sportsmeniv boyovogo khortynhu [Indicators of general physical fitness of combat horting athletes]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 292 p. Irpin.
91. Yeromenko, E. A. (2020). Programa vykladannia boyovogo khortynhu na urotsi fizychnoi kultury dlia uchniv 5 klasiv [The program of teaching combat horting in a physical education class for 5th grade students]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 137 p. Kyiv: GS "NFBHU".
92. Yeromenko, E. A. (2020). Pryntsyipy organizatsii pozaklasnykh zaniat z boyovogo khortynhu dlia shkoliariv 10 klasiv [Principles of organizing extracurricular classes in combat horting for students of 10th grade]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 88 p. Kyiv: GS "NFBHU".
93. Yeromenko, E. A. (2020). Strategichne upravlinnia rozvytkov boyovogo khortynhu v Ukraini [Strategic management of combat horting development in Ukraine]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 141 p. Kyiv: GS "NFBHU".

94. Yeromenko, E. A. (2020). Teoriya i praktyka fizychnoi pidhotovky sportsmeniv boyovogo khortyngu [Theory and practice of physical training of combat horting athletes]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 393 p. Irpin.

95. Yeromenko, E. A. (2020). Vymogy programy pozaklasnykh zaniat z boyovogo khortyngu dlia shkoliariv 3 klasiv [Requirements of the program of extracurricular classes in combat horting for students of 3rd grade]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 103 p. Kyiv: GS "NFBHU".

96. Yeromenko, E. A. (2020). Zagalna programa praktychnykh zaniat zi spetsialnoi fizychnoi pidhotovky sportsmeniv boyovogo khortyngu [General program of practical classes on special physical training of combat horting athletes]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 467 p. Irpin.

97. Yeromenko, E. A. (2020). Zasoby trenuvannia v boyovomu khortyngu [Means of training in combat horting]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 267 p. Kyiv: GS "NFBHU".

98. Yeromenko, E. A. (2020). Zmist, formy i metody provedennia zaniat z boyovogo khortyngu na urotsi fizychnoi kultury dlia uchniv 8 klasiv [Content, forms and methods of conducting combat horting classes in a physical education class for 8th grade students]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 138 p. Kyiv: GS "NFBHU".

99. Yeromenko, E. A. (2020). Zmist programy pozaklasnykh zaniat z boyovogo khortyngu osnovnogo rivnia navchannia dlia shkoliariv 5 klasiv [The content of the program of extracurricular classes in combat horting of the basic level of education for students of 5th grade]. Ministry of Education and Science of Ukraine. 111 p. Kyiv: GS "NFBHU".

Sazonova T. V., Yeromenko E. A., Kameniuka O. V.

University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin, Ukraine

Peculiarities of military-patriotic education of young combat horting athletes in general secondary education institutions

***Abstract.** This scientific article describes the features of military-patriotic education of young combat horting athletes in general secondary education, pedagogical approaches in the formation of personal qualities during military-patriotic work with combat horting athletes, identifies features of patriotic worldview of students of sports clubs and groups. , systems of national-patriotic values of combat horting for training schoolchildren and students, factors of scientific-innovative approach to the content, forms and methods of military-patriotic education and development of sports-applied values of combat horting by schoolchildren and students engaged in sports sections of institutions education. The study was conducted to analyze methods of improving general physical training, military-patriotic education and the basics of patriotism of schoolchildren and students, revealed guidelines for organizing the educational process of combat horting in higher education and military-patriotic education of youth. It is noted that the experience of the best schools shows that the military-patriotic education of combat horting students in the spirit of constant readiness to defend their Ukraine must be carried out systematically, purposefully and persistently. The course of our state to create a professional army (the transition of the Armed Forces of Ukraine to a contract basis for their recruitment) involves reducing the number of young men who will be called up for military service in peacetime, and at the same time increase the number of graduates. one-year-olds without military service will be registered in the military and will be assigned to recruit military units in wartime only with pre-service training. Due to this, the role of military training of combat horting athletes in the educational institution is significantly increasing. Military ranks and skills acquired in educational institutions will determine the level of ability of a citizen of Ukraine to fulfill the constitutional duty to protect Ukraine. Today, educational institutions are the only center for training all young people without exception (regardless of whether they will be called up for military service or not in peacetime) to defend Ukraine. In this situation, the role of the subject "Defense of Ukraine" as a component of military-patriotic education, aimed at preparing young people in theoretical, practical, physical and psychological terms for future military activities, is extremely growing.*

Key words: military-patriotic education, combat horting, general secondary education institutions, military service, military-patriotic work, patriotic values of athletes.

Наукове видання

БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

(українською, англійською та російською мовами)

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

Матеріали представляють узагальнені результати досліджень у напрямі теоретичних та практичних аспектів удосконалення професійних компетентностей фахівців бойового хортингу у системі правоохоронних органів України.

04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь, Університет ДФС України

Колектив авторів
Друкується в авторській редакції

Упорядник: Е. А. Єрмоєнко

Підписано до друку 12.01.2021 р.
Формат 84x108/16
Умов. друк. арк. 182,49

Папір офсетний
Друк офсетний
Гарнітура Times

Зам. № 0239
Наклад 50 пр.

Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром Університету ДФС України.
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції (серія ДК № 5104 від 20.05.2016 р.)

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ, ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ПРАЦІВНИКІВ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ
КАФЕДРА СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ТА ОРГАНІЗАЦІЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**